

Literacyskrymslen i idrottshallen – rumsliga aspekter av skriftpraktiker i skolans idrottsämne

Anna-Maija Norberg
Stockholms universitet, Sverige

Sammanfattning

Att läsa och skriva är av tradition vanliga praktiker i skolan och förknippas främst med teoretiska ämnen och klassrum med bord och stolar. Att elever engageras i skriftliga praktiker, eller literacy, i ämnet idrott och hälsa har av flera skäl blivit allt vanligare på senare tid, vilket innebär att sådana praktiker även äger rum i lokaler som inte designats för läsande och skrivande. Syftet med den här artikeln är att undersöka rummets betydelse för lärande genom skriftliga praktiker i ämnet idrott och hälsa. Den rumsliga aspekten kopplad till skriftliga praktiker undersöks utifrån begreppet *literacyskrymsle* som kort kan beskrivas som en utskild del av rummet där någon form av literacyaktivitet pågår eller kan pågå. Studien bygger på etnografiska data i form av fotografier, fältanteckningar, texter och transkriptioner av lärar- och elevintervjuer. Studien utgår från ett ekologiskt perspektiv på literacy och data analyserades med geosemiotiska begrepp. Resultaten visar att literacyskrymslen (kan) skapas i alla rum där idrottsämnets olika aktiviteter pågår, dvs. både i inomhus- och utomhusmiljöer. Rummens möjligheter och begränsningar att inhysa literacyskrymslen varierar beroende på rummets olika materiella villkor, och därmed skapas *situerade* respektive *överskridande* literacyskrymslen i olika rum. De olika typerna av literacyskrymslen har olika potential för elevers lärande i idrott och hälsa.

Nyckelord: *lärande; geosemiotik; placering*

Abstract

Literacy nooks in the gym - spatial aspects of literacy practices in physical education and health

Reading and writing are traditionally common practices in school and mainly associated with theoretical subjects and classrooms with chairs and tables. However, reading and writing, or literacy practices, have become more common in Physical education and health (PEH), resulting in literacy practices even taking place in spaces which are not designed for reading and writing. The aim of this study was to investigate the significance of space for learning through literacy practices in PEH. The spatial aspect connected to literacy practices was investigated with the concept *literacy nook*, i.e., a separate part of the room where some kind of literacy activity is going on. Ethnographic data, such as photographs, field notes, texts, and transcripts of interviews, were analyzed drawing on an ecological view on literacy and with geosemiototic concepts. The results show that literacy

Korrespondanse: Anna-Maija Norberg, e-post: annamaijanorberg@outlook.com

© 2023 A.-M. Norberg. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: A.-M. Norberg. «Literacyskrymslen i idrottshallen – rumsliga aspekter av skriftpraktiker i skolans idrottsämne» *Journal for Research in Arts and Sports Education*, Vol. 7(3), 2023, pp. 95–110. <http://doi.org/10.23865/jased.v7.5832>

nooks are (or can be) created in all indoor and outdoor spaces where PEH-activities take place. The opportunities and constraints of the different spaces to house literacy nooks vary according to the material terms of the spaces. Thus, situated and transgressive literacy nooks are created in the different spaces. These different types of literacy nooks have different potential for students' learning in PEH.

Keywords: *learning; geosemiotics; emplacement*

Mottatt: June, 2023; Antatt: October, 2023; Publicerat: December, 2023

Inledning och syfte

De flesta människor kan föreställa sig hur det ser ut när elever sitter vid sina bänkar i ett klassrum och läser och skriver. Antagligen är det svårare att föreställa sig hur det ser ut när elever läser och skriver i en idrottssal eller på en idrottsplats, då dessa platser inte förknippas med den sortens aktiviteter. Den här artikeln handlar om skriftliga praktiker, eller literacy, i ämnet idrott och hälsa¹ rum vilka som bekant är designade för något helt annat än läsande och skrivande, men där läsande och skrivande likväl äger rum idag. Rummet (*space*) har sedan 1990-talets så kallade rumsliga vändning (*spatial turn*, Soja, 1996) fått ett ökat och politiserat intresse inom vetenskapen (Rönnlund & Tollefsen, 2016, s. 23). Företrädare för den rumsliga vändningen menar att människor både formar och är formade av sociala relationer och praktiker som är möjliga i specifika rum (Lefebvre, 1991; Massey, 1994; min kursivering). Det betyder att rum kan kännas inspirerande och skapa förväntningar och möjligheter. Men rum kan även skapa begränsningar i lärandet hos både lärare och elever (Alerby et al., 2006; Kirkeby, 2006). Det nordiska skollandskapet representerar både traditionella och progressiva ideal, och parallellt med skolor som anses mycket innovativa existerar mer traditionella skolor från tidigare år. Värt att notera är att en skola som ansågs radikal när den byggdes kanske anses gammaldags och olämplig idag (Frelin et al., 2021).

I skolan är undervisningslokaler traditionsenligt designade för de mer teoretiska ämnenas respektive de praktisk-estetiska ämnenas typiska praktiker. Hur dessa specifika undervisningslokaler designats påverkar alltså vilka sociala relationer och praktiker som är möjliga i de olika ämnena, och trots krav på ändrade praktiker och arbetssätt utifrån nya läroplaner och förändrade ideal har skolans rum inte förändrats särskilt mycket (se t.ex. Törnqvist, 2005). Det har också hänt att skolor som byggts på ett innovativt sätt senare ändrats till mer traditionell utformning utifrån lärarnas önskemål (Grannäs & Stavem, 2020). Kopplingen mellan rummet och en eventuell förändring av undervisningspraktiker har inte undersökts i någon större utsträckning, även om det i både Norden och internationellt satsas på såväl utvecklings- som forskningsprojekt kopplade till undervisningslokaler (Bradbeer et al.,

¹ I Sverige bytte ämnet namn från Idrott till Idrott och hälsa 1994. På engelska heter ämnet Physical Education.

2019; de Laval, 2018; Frelin et al., 2021). Sammantaget är forskningsbaserad kunskap om skolans rum begränsad, inte minst inom utbildningsvetenskap och i de nordiska länderna (Frelin et al., 2021).

En förändring av undervisningspraktiker som skett på senare tid och som kan kopplas till utbildningsreformer mot mål- och resultatstyrning av skolan, genomförda i alla nordiska länder (Annerstedt, 2008), är att textanvändning ökat i de praktisk-estetiska ämnena, dvs. skolämnen vars undervisningspraktiker traditionellt inte varit textmedierade i så stor utsträckning. Ämnet idrott och hälsa är kanske det ämne där skriftliga praktiker av tradition förekommit minst; dock är de idag relativt vanliga och accepterade inslag i undervisningen både i Sverige och internationellt (Klinkenberg & Bentley, 2018; Mattsson, 2016; Mintah, 2003; Norberg, 2021; Penney et al., 2009; Tolgfors, 2017; <https://skrivesenteret.no/ressurs/skriving-i-kroppsoving/>). Enligt den ekologiska teorin om literacy (Barton, 2007) finns det en växelverkan mellan skriftliga praktiker och miljön: skriftliga praktiker både formar miljön och formas av den. Ur ett idrottsämnesperspektiv är det därför av intresse att undersöka hur rumsliga aspekter påverkar ämnets literacy och kanske framför allt hur relationen mellan de rumsliga aspekterna och literacy påverkar ämnet i stort och potentialen för elevernas lärande. I denna studie undersöks dessa frågor specifikt i idrottsämnet på högstadiet, dvs. årskurs 7–9, i Sverige. Resultaten torde även vara relevanta för andra länder med tanke på de förvånansvärt stora likheter som idrottsämnet uppvisar trots kulturella skillnader i olika länder i världen (Tinning, 2012).

Det övergripande syftet för denna artikel är att undersöka vilken betydelse rummet har för lärande genom skriftpraktiker i idrottsämnet. I idrottsämnet, liksom i andra praktisk-estetiska ämnen, är lärande nära förknippat med praktiskt och kroppsligt görande. I forskning om idrottsämnet talas om *kroppsligt lärande* (*embodied learning*). Detta lärande omfattar hela kroppen, och många idrottsforskare varnar för en dualistisk syn där kropp och tanke separeras (Tinning et al., 1993; jfr Swartling Wideström, 2005). Ämnets kärna är dock det kroppsliga görandet (Skolverket, 2022), och det får per automatik mindre utrymme om det mer teoretiska görandet som att läsa och skriva tar alltmer tid av lektionerna (jfr Norberg, 2021). I artikeln används begreppet *kroppsliga praktiker* för de rörelseaktiviteter som idrottsämnet traditionellt förknippas med och det lärande som dessa rörelseaktiviteter bidrar till. Läsande och skrivande beskrivs i termer av skriftliga praktiker. Detta särskiljande mellan kroppsliga praktiker å ena sidan och skriftliga praktiker å andra sidan skulle kunna beskyllas för just en dualistisk syn mellan teori och praktik (Tinning et al., 1993; jfr Swartling Wideström, 2005), men detta särskiljande görs i ett analytiskt syfte. I verkligheten går teori och praktik in i varandra så att både skriftliga och kroppsliga praktiker är såväl teoretiska som praktiska. Studiens fokus är, som nämnts, rummets roll i lärandet genom skriftpraktiker. Den rumsliga aspekten kopplad till skriftliga praktiker undersöks utifrån begreppet *literacyskrumsle* (*literacy nook*, Rainbird & Rowsell, 2011, s. 220) som kort kan beskrivas som en utskild del av rummet där någon form av literacyaktivitet pågår eller kan pågå. Begreppet förklaras närmare i teoriavsnittet. Studiens specifika frågor är följande:

1. I vilka olika fysiska rum skapas literacyskrymslen och vilka möjligheter och begränsningar har respektive rum att inhysa literacyskrymslen?
2. Hur möjliggör respektive begränsar olika typer av literacyskrymslen potentialen för elevernas lärande och utveckling i idrottsämnet?

Den första forskningsfrågan är deskriptiv och adresserar främst materiella rumsliga aspekter. Den är också en utgångspunkt för den andra frågan där rumsliga aspekter kopplas till potentialen för lärande och utveckling i idrottsämnet.

Den teoretiska referensramen och viktiga begrepp

Studien utgår från ett ekologiskt perspektiv på literacy, dvs. att literacy både formar och formas av miljön (Barton, 2007, jfr ovan). Från början hade ordet literacy innebörden läs- och skrivkunighet, men idag används literacy även i överförd betydelse, t.ex. ”physical literacy” som avser förmågor, attityder och kunskaper kopplade till fysisk aktivitet (Whitehead, 2007, s. 287; jfr Street, 2000). I den här artikeln förstås literacy som socialt situerade praktiker kring texter i människors liv (Barton & Hamilton, 1998). Sådana skriftliga praktiker är här situerade i idrottsundervisningen där de får sin mening samtidigt som de är inbäddade i en vidare social och kulturell kontext (jfr Barton & Hamilton, 1998). Den ömsesidiga påverkan mellan miljön och praktikerna (jfr ovan) bidrar till att läraren och eleverna tillägnar sig den form av literacy som tjänar syftet i denna specifika domän (jfr Barton, 2007). I denna studie är miljöns, närmare bestämt det fysiska (idrott och hälsa-)rummets, påverkan alltså i fokus. Därför utgår studien också från ett geosemiotiskt perspektiv, som handlar om hur den fysiska platsen påverkar vår tolkning av tecken, diskurser och mänskliga handlingar (jfr Rainbird & Rowsell, 2011; Scollon & Scollon, 2003).² Rummet (*space*) förstås som specifika materiella miljöer i vilka förkroppsligat deltagande förekommer (Nichols & Nixon, 2013). I miljöer, eller rum, som egentligen är avsedda för något annat, t.ex. sovande, kan det skapas platser där skriftlig text används för lärande och utveckling. Sådana platser, som utgörs av en utskild del av rummet, benämns alltså *literacyskrymsle* i studien (Rainbird & Rowsell, 2011, s. 220). Detta kan jämföras med en distinktion mellan fysiskt och geografiskt *rum* (*space*) och kulturellt konstruerat *ställe* (*place*) i Björkvall et al. (2019). Literacyskrymsle skulle alltså kunna beskrivas som ett kulturellt konstruerat ställe i ett fysiskt och geografiskt rum. En typisk fråga utifrån det geosemiotiska perspektivet är hur rummet är ordnat för att åstadkomma en miljö som befämjar lärande och utveckling (jfr Rainbird & Rowsell, 2011, s. 214).

Från geosemiotiken hämtas även begreppet *placering* (*emplacement*, Scollon & Scollon, 2003, s. 142) som avser ”sätt på vilka tecken, bilder och annan form av skriven diskurs får betydelse delvis beroende på var och hur de finns i den materiella världen”. Författarna delar in sätten för placering i tre kategorier: texter kan vara

² Semiotik eller teckenlära studerar tecken eller teckensystem.

standardiserade (*standardized*) (som logotyper och varumärken) och har då samma betydelse varhelst de finns. Texter kan också vara *situerade* (*situated*) och är då skapade av den materiella värld där de finns. För det tredje kan texter vara *överskridande* (*transgressive*), som graffiti som ofta bryter mot normer för placering och som vi därför kan ha svårt att acceptera. För den här studien är de två sistnämnda begreppen relevanta och används i analysen av literacyskrumslen.

Även begreppet *indexikalitet* (Peirce, 1984; Scollon & Scollon, 2003) används som ett analytiskt begrepp. Peirce (1984) beskriver indexikalitet som tecken som skapar betydelse genom att peka ut och relatera till andra objekt (Scollon & Scollon, 2003, s. 26). Ett typiskt exempel är rök som indexerar eld (Björkvall et al., 2017). Inom geosemiotiken riktas intresset mot relationen mellan det betydelseskapande tecknet och platsen. Scollon och Scollon (2003, s. 2) exemplifierar detta med att avsaknad av kläder (tecknet) på en badstrand indexerar ”nakenbadare”, medan avsaknad av kläder i en persons eget badrum inte indexerar ”nakenbadare”. I idrottssalen betyder det något om eleverna är ombytt eller inte. Idrottskläder (eller inte) kan alltså ses som ett betydelseskapande tecken. Med hjälp av begreppet indexikalitet fångas i den här artikeln in tecken som pekar ut och relaterar till placeringen av literacyskrumslen, dvs. om placeringen framstår som inbäddad och accepterad (situerat literacyskrumsle) eller normbrytande (överskridande literacyskrumsle) (jfr ovan).

Forskning om rumsliga aspekter kopplade till literacy och undervisning

I forskningsöversikten presenteras först två studier om literacy och rum utanför skolan: hemmet och biblioteket, båda ur ett geosemiotiskt perspektiv. Därefter presenteras studier om rumsliga aspekter i skolans praktisk-estetiska ämnen, företrädesvis ämnet idrott och hälsa.

Rainbird och Rowsell (2011) undersöker hemmet som ett rum (*space*) för barns lärande av literacy. Ur ett rumsligt perspektiv är hemmet inte primärt skapat för lärande av literacy, vilket inte heller idrottshallen är. I undersökningen (Rainbird & Rowsell, 2011) skapar föräldrar literacyskrumslen genom att exempelvis placera böcker lättåtkomligt för små barn eller genom att införa bokläsning strax före läggdags. Andra exempel på hur literacyskrumslen skapas är samtal runt middagsbord eller att samlas i en soffgrupp för gemensamt TV-tittande. Gränserna mellan rum för lärande och rum för annat familjeliv är därmed suddiga, och lärandet sammansmälter med familjerutiner (Rainbird & Rowsell, 2011, s. 220ff).

Bibliotek som rum för aktiviteter för yngre barns literacy har undersökts i en etnografisk studie av fem bibliotek i socioekonomiskt varierade samhällen (Nichols, 2011). Materialet analyserades med fokus på de olika sätt som sociokulturella och materiella kvaliteteter hos bibliotek som ställen (*places*) och rum (*spaces*) påverkade familjers tillgång och deltagande. Det visades att den fysiska tillgången till bibliotek varierade, att alla samhällen inte hade lika resursstarka bibliotek och att bibliotekets sociala rum inte välkomnade alla familjer på samma sätt.

I en studie om två praktisk-estetiska ämnen, bild och slöjd, undersöktes hur det pedagogiska rummet i en skolbyggnad kan förstås rumsligt och hur lärarna förhåller sig till de rumsliga möjligheterna och begränsningarna i sin undervisning. Studien visar att integrerade rum, t.ex. flera praktisk-estetiska ämnesrum vägg i vägg med dörrar mellan rummen, kan främja en mer jämlik undervisning, medan segregerade rum bidrar till att upprätthålla en mer auktoritär undervisning (Rosshagen, 2020). Idrott och hälsas lokaler är ofta segregerade, dvs. inrättade i separata lokaler. Idrotts-salen med sina typiska gymnastikredskap och bollspelsinredningar såsom basketkor-gar och linjer i golvet framstår som bärare av två dominanta diskurser, tävlings- och prestationsdiskursen (Liljekvist, 2012). För att göra motstånd mot dominerande och icke-önskvärda diskurser om skolans idrottssalar nämner Liljekvist (2012, s. 177) tre handlingar: att utforma idrottssalar på andra sätt än de traditionella, att använda andra rum än de gängse och att som lärare använda rummet på andra sätt än man brukar göra.

Rummets roll i förhållande till ämnesinnehåll har också beskrivits i forskning. I en studie om de estetiska ämnenas didaktik skriver Szatek (2023) om plats och rum som aktörer i görandet av ämnesinnehåll. Ur hennes postkonstruktionistiska per-spektiv ges rummet alltså en aktiv roll, och rummet ses som sammanvävt med den geografiska platsen och med deltagarnas vardag. Denna sammanvävning innebär enligt henne att deltagarnas vardag på en viss plats kan bli en del av ämnesinnehållet. Detta kan jämföras med Liljekvists (2012, s. 174) skrivning om att undervisnings-lokalen, exempelvis idrottssalen, i sin utformning kommunicerar ett ämnesinnehåll som kan gå tvärt emot kursplanens intentioner, t.ex. ett innehåll som bär tydliga spår av tävlingsdiskursen.

Den fysiska miljön har betydelse för barns och ungas utveckling men också för hur de skapar sin identitet i relation till platsen. Såväl barn som vuxna har en känslomässig tillhörighet till speciella platser eller miljöer som är meningsfulla för indi-videns identitet. En lärosal i skolan som väcker särskilt mycket blandade känslor är idrottshallen. För många elever betyder den glädje och lust, för andra oro och kanske rädsla (Björklid, 2005). Liljekvist (2003) beskriver de skillnader som kan finnas mel-lan olika skolors idrottshallar: från en undanskymd liten sal utan fönster i källaren till en ljus och rymlig sal mitt i skolhuset. Idrottshallarnas materialitet, till exempel de ovan nämnda gymnastikredskapen eller bollspelsinredningen, kommunicerar allt som oftast kroppsrörelse som prestation och tävling, vilket riskerar att påverka elev-ers identitet som lyckade eller misslyckade i ämnet idrott och hälsa (Liljekvist, 2012, s. 177).

Forskningsöversikten visar att det i olika miljöer, som hem eller offentliga lokaler, kan skapas rum för lärande som sammansmälter med exempelvis familjerutiner, och att sociokulturella aspekter kan påverka vem i samhället som får tillgång till rum för lärande och utveckling. Rumsliga aspekter kan också påverka en skolas undervisning i en auktoritär alternativt jämlik riktning. Rummet har även betydelse för identitets-skapande, inte minst idrottsämnets rum (Liljekvist, 2012). Den här studien är därför

ett viktigt bidrag i forskning om idrottsämnets rumsliga aspekter kopplat till lärande och utveckling.

Material och metod

Studiens material består av fotografier, fältanteckningar, transkriptioner av elev- och lärarintervjuer och texter som användes eller producerades i undervisningen (tabell 1). Materialet är insamlat i samband med en avhandlingsstudie om skriftliga praktiker i idrott och hälsa (Norberg, 2021). I fältstudien deltog en lärare och en högstadielklass (25 elever: 13 flickor och 12 pojkar) under hela åk 8 och höstterminen i åk 9 (13–15-åringar), sammanlagt 57 lektioner av 64 möjliga, i en mellansvensk skola. I intervjustudien deltog fem lärare, tre män och två kvinnor, i idrott och hälsa på högstadiet i olika skolor i Sverige. Intervjuerna kan betecknas som semistrukturerade, dvs. med förberedda öppna frågor och följdfrågor. Två av intervjuerna innehöll också inslag av att läraren bedömde autentiska elevtexter. Intervjuernas fokus var textanvändning, textframställning och textbedömning. Jag frågade vilka texter som används/framställs och till vilka ändamål och på vilka sätt texterna används/framställs. Jag ställde också frågor om varför skriftliga bedömningsuppgifter används, vad som bedöms i dem och hur elevers skrivförmåga eventuellt påverkar bedömningen. Jag ställde alltså inga frågor om rumsliga aspekter, men lärarna lyfte självmant fram rummets betydelse, liksom andra aspekter. I samband med fältstudien intervjuade jag tre grupper av elever (fem flickor, sex pojkar, fyra flickor; eleverna bildade grupperna själva) om deras syn på textanvändning. Även dessa intervjuer var semistrukturerade (se ovan). Eleverna hade starka och inte sällan negativa åsikter om skriftliga praktiker. Däremot lyfte de inte fram några rumsliga aspekter.

I avhandlingen var den grundläggande analysenheten skrifthändelsen (Barton, 2007), dvs. en händelse där en skriven text har en roll. Exempel på skrifthändelser i den här undersökta idrottsundervisningen är att elever ser en powerpointpresentation om träningslära eller att de skriver ett prov om orienteringsteori. Ett ytterligare exempel är att de samtalar om volleybollbegrepp som läraren skrivit på tavlan. Enligt Hamilton (2000) består skrifthändelser av följande grundläggande element: deltagare, inramning, redskap och aktiviteter. Det element som inte fick så mycket plats i avhandlingen var inramning, dvs. de närmaste fysiska omständigheterna för interaktionen, och den här artikeln adresserar därför inramningen i termer av det fysiska rummet. Då intresset i studien riktas mot rummets relation till literacy, har literacyskrymsle valts som analysenhet (se ovan).

Tabell 1. Studiens material

Fältanteckningar	Ljudupptagningar och transkriptioner	Fotografier	Texter
Från 57 lektioner, 27 A4-sidor renskrivet.	9 intervjuer, 352 min. 36 A4-sidor.	188	404 sidor

Av de 188 fotografierna avbildar 73 fysiska rum, antingen med elever som är involverade i skrifthändelser/literacyaktiviteter eller enbart rummets materiella artefakter. De övriga fotografierna avbildar i undervisningen använda eller producerade texter. De 404 sidorna insamlade texter inkluderar texter som eleverna läser, t.ex. instruktioner, och texter som eleverna delvis eller helt skriver själva, t.ex. tabeller för fysiska test eller träningsdagböcker med bilder och träningsscheman. I den inledande analysen identifierades literacyskrymslen i de fotografier som avbildar rum. I andra fotografier fick en avbildad text kopplas ihop med fältanteckningarna (som beskriver användningen av den aktuella texten) och därefter med en bild av det aktuella rummet. De identifierade literacyskrymslena kategoriserades utifrån de fysiska rum som de skapats i, t.ex. idrottsalen eller det så kallade motionsrummet (förklaras nedan). Dessa rum analyserades därefter utifrån rummets materiella förutsättningar att inhysa literacyskrymslen. Analysen kompletterades med de intervjuade lärarnas utsagor om rumsliga aspekter kopplade till skriftliga praktiker, t.ex. vilka för- och nackdelar val av rum innebär för skrivande, för elevers lärande i idrott och hälsa genom skriftpraktiker och för bedömning genom skriftpraktiker.

Begreppet *placering* (Scollon & Scollon, 2003) användes för att få fatt i kopplingen mellan rummet, skriftliga praktiker och ämnesspecifikt lärande i idrott och hälsa. Analysen utgick från två kategorier, situerat och överskridande literacyskrymsle (jfr ovan). Situerade literacyskrymslen framstår som skapade i idrottsämneskontexten och literacy ingår som en inbäddad del i ämnets praktiker. Överskridande literacyskrymslen bryter däremot mot normer för placering och kan framstå som svåra att acceptera, t.ex. utifrån ämnets traditioner eller andra invanda föreställningar (jfr Scollon & Scollon, 2003). Begreppet *indexikalitet* (Peirce, 1984) användes, som nämnts, till att fånga tecken som pekar ut en inbäddad och accepterad respektive en normbrytande placering, dvs. ett situerat respektive ett överskridande literacyskrymsle. Slutligen gjordes en analys av potentialen för elevers lärande i literacyskrymslet med hjälp av en analysfråga (se nedan). Analysens olika steg visas och exemplifieras nedan:

1. Identifiering av literacyskrymslen i fotografier och i fältanteckningar.
2. Kategorisering av literacyskrymslen utifrån rum där de skapats.
3. Analys av rummen utifrån deras materiella förutsättningar att inhysa literacyskrymslen och utifrån lärarutsagor om rummets möjligheter och begränsningar att inhysa literacyskrymslen.
4. Kategorisering av de identifierade literacyskrymslena i situerade respektive överskridande literacyskrymslen med hjälp av begreppet indexikalitet.
5. Analys av literacyskrymslenas potential för elevernas lärande och utveckling i ämnet idrott och hälsa. Analysfråga: Vilket idrottsämnesinnehåll framstår som möjligt att lära sig i detta literacyskrymsle?

Analysstegen följer på varandra men flätas också samman. Ett exempel på analysen är ett literacyskrymsle där en elev läser en lista på övningar, fastsatt på ett fotbollsmål på en idrottsplats (identifierat i ett fotografi). Idrottsplatsens materiella förutsättningar

analyseras i stort och alltså inte bara i detta specifika literacyskrymsle (detta görs utifrån fältanteckningar). I transkriptioner av lärarintervjuer identifieras utsagor om idrottsplatsens möjligheter och begränsningar att inhysa literacyskrymslen (t.ex. att det saknas en tavla att skriva på). Begreppet indexikalitet används för att kategorisera det specifika literacyskrymslet i situerade eller överskridande literacyskrymslen. Sist analyseras det specifika literacyskrymslets potential för lärande och utveckling i idrott och hälsa utifrån vilket ämnesinnehåll som framstår som möjligt att lära sig. I det ovan exemplifierade literacyskrymslet med lista på övningar är det möjligt att lära sig ämnesspecifika begrepp på övningar och hur dessa övningar görs (i fältanteckningar beskrivs hur läraren demonstrerar).

Resultat

Först besvaras frågan om i vilka rum som det skapas literacyskrymslen och vilka möjligheter och begränsningar de olika rummen har att inhysa literacyskrymslen. Därefter besvaras frågan om hur olika typer av literacyskrymslen möjliggör respektive begränsar potentialen för elevernas lärande och utveckling i idrottsämnet.

Literacyskrymslen i idrottsämnets olika rum

Literacyskrymslen skapas i idrottssalen, motionsrummet, simhallen, närmiljön, skogen, idrottsplatser, korridoren, klassrum och hemma. Det betyder att literacyskrymslen (kan) skapas i alla rum där idrottsämnets olika aktiviteter pågår. Exempel på literacyskrymslen är samling vid taveltext, stationer med skyltar i idrottssalen, återkoppling av bedömningsmatris på en idrottsplats, resultatprotokoll på bänkar i idrottssalen, instruktioner på tavlan i simhallen, prov i orienteringsteori på golvet i idrottssalen och skrivande i vanliga klassrum.³

Rummens möjligheter och begränsningar att inhysa literacyskrymslen varierar beroende på rummets olika materiella villkor. I idrottssalen finns fasta idrottsredskap, musikanläggning, låga bänkar utmed väggarna och en väggfast whiteboard. Bänkarna är flyttbara, vilket utnyttjas, liksom idrottssalens stora golvyta, när literacyskrymslen skapas i form av stationer med olika uppgifter. Dessa stationer fungerar som literacyskrymslen i och med att de förses med instruktioner i form av kort text och/eller bild. Ibland inkluderar den föreskrivna aktiviteten ett skrivande, vilket begränsas av att idrottssalen saknar bord och stolar. Intill idrottssalen finns ett förråd med flyttbara redskap, till exempel för redskapsgymnastik. Vid redskapen skapas literacyskrymslen där eleverna filmar och med hjälp av videofilmerna analyserar sina och varandras prestationer. Vid den väggfasta whiteboarden skapas literacyskrymslen som möjliggör för läraren att i skrift synliggöra exempelvis lektionens innehåll och syfte, liksom att samla klassen för återkoppling som förstärks med taveltext (jfr Svensson, 2014).

³ Eleverna anmodas skapa literacyskrymslen även utanför skolan men dessa finns inte med i materialet utöver några elevutsagor om t.ex. fördelen med att skriva hemma.

I motionsrummet finns motionscyklar och flyttbara bord och stolar längs väggarna. Även här finns en musikanläggning, en stor väggfast whiteboard och en projektor. Idrottsredskap i ett förråd intill kan hämtas in vid behov, som när läraren visar övningar för elever. Golvytan är relativt stor om borden och stolarna står utmed väggarna, vilket möjliggör fysiska aktiviteter, till exempel vid ett literacyskrymsle som handlar om (skriftlig) planering av träning. Ett återkommande literacyskrymsle i motionsrummet utgår från en powerpointpresentation som introducerar ett nytt undervisningsblock (se figur 1, till vänster). Då flyttas stolarna till hästskoformade rader framför den stora whiteboarden. I motionsrummet skrivs också vissa prov (figur 1, till höger), planeringar inför större skrivuppgifter (figur 3, till höger) och andra något längre texter. Möbleringen ändras alltså utifrån syftet med lektionen.

Figur 1. Motionsrummet med två olika möbleringar

Även utomhus skapas literacyskrymslen med hjälp av tillgängliga redskap eller resurser, även om utomhusmiljöer förstås har fler begränsningar, till exempel vädermässiga, än inomhusmiljöer. Ett fotbollsmål på en idrottsplats eller en lyktstolpe i närområdet fungerar som något att fästa en lista med övningar eller en orienteringskontroll på. En bänk eller en läktare på en idrottsplats kan bli ett literacyskrymsle där läraren med en elev i taget samtalar om bedömning och betyg utifrån en matris, medan andra elever exempelvis spelar brännboll. Avsaknad av skrivtavla är en kännbar begränsning i utomhusmiljöer. Tavlans betydelse illustreras av att en av de intervjuade lärarna berättar att hon tar en flyttbar whiteboard med ut för att exempelvis tydliggöra elevernas placering vid olika lekar eller spel.

Tre av de intervjuade lärarna placerar mer omfattande skrivande utanför skolan, medan två lärare skapar literacyskrymslen i vanliga klassrum. Klassrummens bord och stolar underlättar skrivandet av längre texter. Dessutom möjliggör ett klassrum, jämfört med att låta eleverna skriva utanför skolan, både stöttning, disciplinering och kontroll av elevernas skrivande enligt lärarna. Däremot begränsas den fysiska aktiviteten och lärarens möjlighet att visa övningar i vanliga klassrum som saknar både stor golvyta och idrottsredskap, vilket riskerar att begränsa elevernas kroppsliga lärande. Lärarna prioriterar alltså rummets materiella förutsättningar på olika sätt, bland annat utifrån sina olika elevgrupper men också utifrån sin syn på ämnet idrott och hälsa.

Olika typer av literacyskrumslen

Några av de ovan beskrivna literacyskrumslena kan betecknas som situerade, medan andra kan betecknas som överskridande (jfr Scollon & Scollon, 2003). I det följande exemplifieras situerade och överskridande literacyskrumslen och deras potential för elevers lärande i idrott och hälsa.

Situerade literacyskrumslen

I figur 2 visas två exempel på literacyskrumslen som kan betecknas som situerade. I literacyskrumslet till vänster i figur 2 antecknar eleven Erik (fingerat namn) resultat för fysiska test i en tabell. Literacyskrumslet har skapats med hjälp av en bänk längs väggen i idrottssalen. När Erik antecknat resultatet springer han snabbt vidare till nästa test. I slutet av lektionen skriver han en kort reflektion av sina resultat. I och med att literacyskrumslet skapats i idrottssalen möjliggörs en literacy som framstår som nära inbäddad i och en del av den kroppsliga praktiken, vilket indexeras av den låga bänken, idrottssalens golv, den röda skumgummimattan, ribbstolen som skyntas och elevens idrottskläder. Idrottssalen möjliggör med andra ord ett kroppsligt lärande som förstärks av att lärandet textualiseras i tabellform och reflektion (jfr Jones, 2013).

Figur 2. Situerade literacyskrumslen i idrottssalen

Till höger i figur 2 visas ett annat exempel på ett situerat literacyskrumsle i form av en av flera stationer som handlar om idrottsskador. En grupp av fem elever övar på att linda in låtsade stukningar utifrån skriftliga instruktioner. Även detta literacyskrumsle som utöver de skriftliga instruktionerna består av skumgummimattor och lådor med bandage har skapats i idrottssalen och möjliggör en literacy inbäddad i den kroppsliga praktiken. I detta literacyskrumsle indexeras inbäddad literacy av bandagen, mattorna och den stora golvytan med typiska färgmarkeringar. Elevernas klädsel, dvs. att de inte är ombytt, skulle kunna indexera en teorilektion, men i det här fallet är den kroppsliga aktiviteten inte pulshöjande och därför krävs inte idrottskläder. Den rymliga idrottssalen möjliggör ett lärande som tydligt inkluderar teoretiskt och praktiskt kunnande.

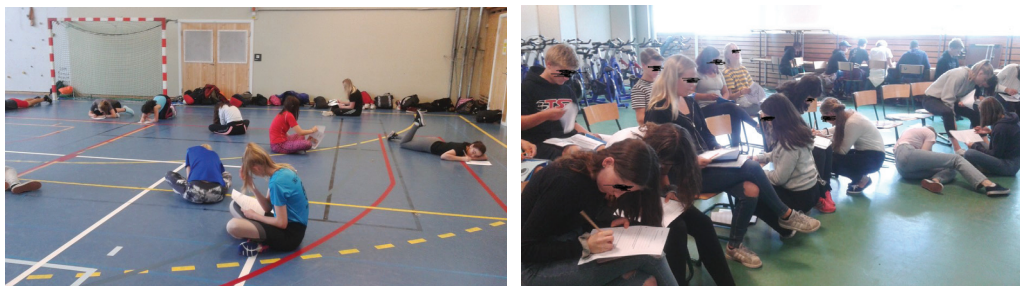
Det är främst i idrottssalen som situerade literacyskrumslen skapas men även i simhallen och på idrottsplatser. Det oftast och i flest olika rum skapade situerade

literacyskrumslet är samlingarna vid taveltext (jfr ovan). Andra vanliga situerade literacyskrumslen är stationer med hjälp av skyltar på golvet i idrottssalen (som i bilden till höger i figur 2) och literacyskrumslen med tabeller och listor i idrottssalen (som i bilden till vänster i figur 2).

Det lärande som möjliggörs i situerade literacyskrumslen kan främst kopplas till den kroppsliga praktiken, till exempel simningen, och texterna och bilderna framstår som resurser för detta lärande: eleverna kan potentiellt blir bättre på att simma. Men även lärande av ämnesspecifika ord och begrepp möjliggörs i de korta texterna. Korta reflektionstexter över uppnådda fysiska resultat kan ha en identitetsskapande potential (jfr Jones, 2013; Mattsson, 2016; Norberg, 2021). De situerade literacyskrumslena kan ses som ett uttryck för att teorin vävs in i den kroppsliga praktiken, något som de intervjuade lärarna lyfter fram som viktigt. Ingen av de intervjuade eleverna nämner denna typ av skriftliga praktiker, vilket stärker slutsatsen att de är inbäddade som en del av ämnesinnehållet och kan ses som resurser för det kroppsliga lärandet.

Överskridande literacyskrumslen

I figur 3 visas två exempel på literacyskrumslen som kan betecknas som överskridande, vilket alltså innebär att de är normbrytande och kanske svåra att acceptera. I bilden till vänster i figur 3 ligger och sitter eleverna i idrottssalen och skriver ett prov på orienteringsteori. Även om kläderna, idrottsredskapen, markeringarna i golvet och avsaknaden av bord och stolar indexerar inbäddad literacy och därmed potentiellt situerat literacyskrumsle (jfr ovan), innebär den bristande ergonomin ett brott mot invanda föreställningar. I ett ämne som idrott och hälsa kan det dessutom kanske ses som särskilt viktigt att beakta ergonomiska aspekter.

Figur 3. Överskridande literacyskrumslen

Bilden till höger i figur 3 är från ett literacyskrumsle i motionsrummet, då eleverna skrev en planering inför sitt kommande arbete med en träningsdagbok. Några elever sitter vid bord längs väggarna, medan andra sitter på stolar utan bord eller på golvet med stolen som ett bord. En elev ligger på golvet och skriver. Träningscyklarna i bakgrunden skulle kunna indexera literacy inbäddad i en kroppslig praktik, medan kläderna och möbleringen snarare indexerar teoretisk lektion. Som i bilden till vänster

är den bristande ergonomin ett normbrott och literacyskrumslet kan alltså betecknas som överskridande.

Lärandet i de överskridande literacyskrumslena kan framför allt kopplas till teoretiska kunskaper snarare än till kroppsliga praktiker. I exemplen ovan handlar det om orienteringsteori och om träningslära. Enligt lärarna är majoriteten av eleverna besvikna varje gång det är teoretisk lektion. De intervjuade eleverna var starkt kritiska till skriftliga prov i idrott och hälsa och ifrågasatte deras lärandepotential. Däremot uppskattade de träningsdagboken som enligt dem har ”mer kontakt med idrotten” än proven (Norberg, 2020, s. 28). Literacyskrumslet till höger i Figur 3 är en del av arbetet med träningsdagboken och möjligen skulle andra rumsliga förutsättningar utveckla bland annat detta literacyskrumsle som ställe för lärande. Hur sådana rumsliga förutsättningar skulle kunna se ut tas upp i den följande diskussionen.

Diskussion: Literacyskrumslen som ställen för lärande

Studien har visat att i de olika fysiska rummen skapas olika typer av literacyskrumslen, som kan beskrivas som ställen där skriftlig text används för lärande och utveckling (jfr Rainbird & Rowsell, 2011). I idrottsämnets traditionella rum skapas ofta situerade literacyskrumslen, vilket innebär att literacy integreras i kroppsliga praktiker. Men i de traditionella rummen skapas även överskridande literacyskrumslen vilka bryter mot rumsliga normer eller traditioner inom ämnet. I detta avsnitt diskuteras konsekvenserna av de olika typerna av literacyskrumslen för såväl elevers lärande och utveckling som för idrottsämnet.

I de situerade literacyskrumslena är de skriftliga aktiviteterna alltså inbäddade i idrottsämnets kroppsliga praktiker. Att eleverna skriver in resultat av fysiska test i en tabell är ett typiskt exempel på en sådan inbäddning där den kroppsliga praktiken, det fysiska testet, är det övergripande. Sådana situerade literacyskrumslen, ofta utan (längre) skrivinslag, framstår som oproblematiske vilket fysiskt (idrott och hälsa-)rum de än förekommer i. De tycks fungera som resurser i det pågående lärandet kopplat till kroppsliga praktiker, t.ex. i form av instruktioner eller korta reflektioner, och lärandet omfattar därmed hela kroppen utan risk för en dualism där kropp och tanke separeras (jfr Tinning et al., 1993; Swartling Wideström, 2005). Att dessa literacyskrumslen förekommer i för ämnet typiska rum, som idrottssalen, simhallen eller på en idrottsplats, förstärker känslan av inbäddning i ämnet och dess specifika lärande (jfr Liljekvist, 2012).

Längre skrivinslag, däremot, leder till överskridande literacyskrumslen. Literacy framstår som mindre eller inte alls inbäddad i den kroppsliga praktiken. När längre skrivinslag placeras i idrottsämnets traditionella rum medför de ergonomiska svårigheter, vilket motverkar idrottsämnets mål om sunda levnadsvanor och kanske även lärandet. Om skrivandet istället flyttas till ergonomiskt mer gynnsamma klassrum påverkas ändå ämnets karaktär, praktiker och de sociala relationer som är möjliga (jfr Lefebvre, 1991; Massey, 1994). De kroppsliga praktikerna minskar i omfattning och

ämnet närmar sig de av tradition mer teoretiska ämnena. Frågan är om ett sådant närmande är önskvärt eller inte eller i vilken utsträckning det är önskvärt. Detta hänger i sin tur ihop med synen på vad, hur och var, dvs. i vilken omgivning – här beskriven som literacyskrymsle – som eleverna ska lära sig genom skriftpraktiker i ämnet idrott och hälsa. En ytterligare fråga att beakta är varför eleverna ska lära sig genom skriftpraktiker i idrott och hälsa.

Idrottssalen är en lärosal som väcker känslor som glädje och lust men också oro och rädsla (Björklid, 2005; Liljekvist, 2012). Möjligen kan literacyskrymslen i en annars hotfull idrottssal öka tryggheten – och därmed lärandet – för vissa elever. En osäker elev kan behöva förberedas med skriftliga instruktioner, ges stöd med taveltext eller bilder under lektionen och få möjlighet till skriftlig reflektion efter aktiviteter (jfr Arnell et al., 2018; Lamb et al., 2016; Thoren et al., 2020). För vissa elever som idrottssalen väcker glädje och lust hos kan literacyskrymslen istället bli ett hot, speciellt om de placeras i vanliga klassrum (eller utanför skolan), så att de påminner om skolans teoretiska ämnen. För att underlätta för längre skrivinslag och samtidigt motverka en alltför långtgående teoretisering av ämnet skulle en integrering av ämnets traditionella rum och mer teoribetonade rum kanske kunna främja en mer jämlik undervisning för alla elever (jfr Rosshagen, 2020), såväl för elever med goda rörelseförmågor som kämpar med teoretiska kunskaper som för elever som behöver lära sig teorin först innan de vill och vågar göra praktiska idrottsövningar (jfr Norberg, 2021). Skrivande, till exempel att reflektera över sin kroppsliga utveckling, har visat sig vara en värdefull resurs i idrottsundervisningen och bland annat bidra till ett fördjupat, mer långsiktigt lärande i ämnet (Mattsson, 2016; Norberg, 2021; Slater & Butler, 2015), samtidigt som en närhet till de traditionella rummen underlättar för en integrering av ämnets kroppsliga och skriftliga praktiker. Även om vanliga klassrum kan förefalla mer ergonomiska för skrivuppgifter än idrottsämnets lokaler, är frågan hur ergonomiskt riktigt det i själva verket är att eleverna sitter i ett klassrum och skriver (eller läser) hela lektioner. Idrottshallen är ofta en egen byggnad eller ligger avsides från resten av skolan. En integrering av klassrum med bord och stolar och idrottsämnets lokaler med möjlighet till fysisk aktivitet skulle kanske bädda för en mer ergonomisk och på andra sätt mer hälsosam skola med större potential för elevers lärande i idrott och hälsa. Ett förändrat samhälle både leder till och kräver en förändrad skola. Ett exempel på förändring är de ökade skriftliga praktikerna i idrottsämnet. För att denna förändring ska vara till det bättre för såväl elevers lärande som för ämnets utveckling krävs kanske okonventionella idéer om hur skollokaler och undervisningen ska utformas (jfr Liljekvist, 2012). Innovativa skolprojekt handlar ofta om öppen planlösning, ämnesövergripande undervisning, flexibel användning av lärandemiljön och skapande av en dynamisk organisation. Det har dock visat sig vara ett komplext företag att planera, utforma, implementera och befästa en ny skola baserad på sådana okonventionella idéer (Grannäs & Stavem, 2020).

Som Lefebvre (1991) konstaterar formas människor av sociala relationer och praktiker som är möjliga i specifika rum. Inom postkonstruktionistisk forskning går man

längre och betraktar rummet som en aktör (Szatek, 2023), dvs. ger rummet en ännu större betydelse. Oavsett vilket teoretiskt perspektiv man väljer finns det behov av mer forskning om rumsliga aspekter kopplat till utveckling, lärande och literacy i såväl ämnet idrott och hälsa som alla andra ämnen i skolan. Forskningen behöver inte minst beakta elevernas perspektiv, till exempel hur de upplever olika rum för skrivande i skolan, hur rummet påverkar innehållet i texterna och hur eleverna själva, om de ges möjlighet, skapar literacyskrymslan i och utanför skolan.

Författarbiografi

Anna-Maija Norberg är fil.dr i svenska språket med en avhandling om skriftliga praktiker i ämnet idrott och hälsa. Hon är lektor på utbildningsförvaltningen i Stockholm och arbetar med praktikinära forskning tillsammans med lärare.

Referenser

- Alerby, E., Bengtsson, J., Bjurström, P., Hörnqvist, M. & Kroksmark, T. (2006). Det fysiska rummets betydelse i lärandet [Elektronisk resurs]. *Resultatdialog 2006*, 7–15. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:ltu:diva-20573>
- Annerstedt, C. (2008). Physical education in Scandinavia with a focus on Sweden: A comparative perspective. *Physical Education and Sport Pedagogy: Swedish Physical Education Research*, 13(4), 303–318. <https://doi.org/10.1080/17408980802353347>
- Arnell, S., Jerlinder, K. & Lundqvist, L.-O. (2018). Perceptions of physical activity participation among adolescents with autism spectrum disorders: A conceptual model of conditional participation. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(5), 1792–1802. <https://doi.org/10.1007/s10803-017-3436-2>
- Barton, D. (2007). *Literacy: an introduction to the ecology of written language* (2 uppl.). Blackwell.
- Barton, D. & Hamilton, M. (1998). *Local literacies: Reading and writing in one community*. Routledge.
- Björklid, P. (2005). *Lärande och fysisk miljö. En kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Myndigheten för skolutveckling.
- Björkvall, A., Westberg, G. & Van Meerbergen, S. (2019). Anslagstavlan: Vägvisare till det lokala lärandets semiotiska landskap? I: M. Bianchi, D. Håkansson, B. Melander, L. Pfister, M. Westman & C. Östman (Red.), *Svenskans beskrivning 36: Förhandlingar vid trettiosjätte sammankomsten*. Uppsala 25–27 oktober 2017. S. 37–52. Uppsala universitet.
- Bradbeer, C., Mahat, M., Byers, T. & Imms, W. (2019). A systematic review of the effects of innovative learning environments on from: Teacher mind frames. Melbourne. <http://www.ilet.com.au/publications/reports>
- de Laval, S. (2018). *Skollokalernas betydelse för lärande – en översikt över forskning och utvecklingsprojekt*. Sveriges Kommuner och Landsting.
- Frelin, A., Grannäs, J. & Rönnlund, M. (2021). Transitions in Nordic school environments – an introduction, *Education Inquiry*, 12(3), 217–224. <https://doi.org/10.1080/20004508.2021.1947625>
- Grannäs, J. & Stavem, S. M. (2020). Transitions through remodelling teaching and learning environments. *Education Inquiry*. <https://doi.org/10.1080/20004508.2020.1856564>
- Hamilton, M. (2000). Expanding the new literacy studies. Using photographs to explore literacy as social practice. I: D. Barton, M. Hamilton & R. Ivanič (Red.), *Situated literacies: Theorising reading and writing in context*. S. 16–34. Routledge.
- Jones, R. (2013). *Health and risk communication: an applied linguistic perspective*. Routledge.
- Kirkeby, I. M. (2006). *Skolen finder sted* {Doktorsavhandling.}. Statens byggeforskningsinstitut.
- Klinkenberg, A. & Bentley, E. (2018). Writing possibilities in physical education. *Kappa Delta Pi Record*, 54(2), 67–71. <https://doi.org/10.1080/00228958.2018.1443647>
- Lamb, P., Firbank, D. & Aldous, D. (2016). Capturing the world of physical education through the eyes of children with autism spectrum disorders. *Sport, Education and Society*, 21(5), 698–722. <https://doi.org/10.1080/13573322.2014.941794>
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of space*. Blackwell.

- Liljekvist, Å. (2003). Rum för rörelse. Reflektioner kring ett framtida forskningsprojekt om kroppsövningsämnets fysiska rum. *Idrottsforskning* 4, 2003. <https://www.idrottsforskning.se/wp-content/uploads/2014/04/Rum-for-rorelse.pdf>
- Liljekvist, Å. (2012). *Rum för rörelse: om kroppens bildning och utbildning i skolans gymnastiksal* {Doktorsavhandling}. Stockholms universitet, 2013.
- Massey, D. (1994). *Space, place and gender*. Polity Press.
- Mattsson, T. (2016). *Expressiva dansuppdrag. Utmanande läraryppgifter i ämnet idrott och hälsa* {Doktorsavhandling}. Malmö universitet.
- Mintah, J. K. (2003). Authentic assessment in physical education: Prevalence of use and perceived impact on students' self-concept, motivation, and skill achievement. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 7(3), 161–174. https://doi.org/10.1207/S15327841MPEE0703_03
- Nichols, S. (2011). Young children's literacy in the activity space of the library: A geosemiotic investigation. *Journal of Early Childhood Literacy*, 11(2), 164–189. <https://doi.org/10.1177/1468798411399275>
- Nichols, S. & Nixon, H. (2013). Space, place and early childhood literacy. I: J. Larson & J. Marsh (Red.), *The SAGE handbook of early childhood literacy*. SAGE Publications Ltd.
- Norberg, A.-M. (2020). Elevtexter i idrott och hälsa – en textetnografisk genreanalys. *Sakprosa* 12(3), 1–42. <https://doi.org/10.5617/sakprosa.7794>
- Norberg, A.-M. (2021). *Skriftpraktiker i idrott och hälsa på högstadiet: en textetnografisk undersökning* {Doktorsavhandling}. Örebro universitet.
- Peirce, C. S. (1984). *Writings of Charles S. Peirce: A chronological edition, vol. 2*. Indiana University Press.
- Penney, D., Brooker, R., Hay, P. & Gillespie, L. (2009). Curriculum, pedagogy and assessment: three message systems of schooling and dimensions of quality physical education. *Sport, Education and Society*, 14(4), 421–442. <https://doi.org/10.1080/13573320903217125>
- Rainbird, S. & Rowsell, J. (2011). 'Literacy nooks': Geosemiotics and domains of literacy in home spaces. *Journal of Early Childhood Literacy*, 11(2), 214–231. <https://doi.org/10.1177/1468798411401865>
- Rosshagen, E. (2020). *Rum & undervisning. Om rummets påverkan på undervisningen i en av Stockholm stads konceptskolor*. Examensarbete med ämnesdidaktisk inriktning. Institutionen för estetiska ämnen. Umeå universitet. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-180968>
- Rönnlund, M. & Tollefsen, A. (2016). *Rum – Samhällsvetenskapliga perspektiv*. Liber.
- Scollon, R. & Scollon, S. (2003). *Discourses in place – language in the material world*. Routledge.
- Skolverket. (2022). Kommentarmaterial till kursplanen i idrott och hälsa. Grundskolan. <https://www.skolverket.se/publikationsserier/kommentarmaterial/2022/kommentarmaterial-till-kursplanen-i-idrott-och-halsa---grundskolan>
- Slater, T. & Butler, J. (2015). Examining connections between the physical and the mental in education: A linguistic analysis of PE teaching and learning. *Linguistics and Education*, 30, 12–25. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2015.03.006>
- Soja, E. (1996). *Thirdspace – Journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places*. Blackwell.
- Street, B. V. (2000). Literacy events and literacy practices. I: M. Martin-Jones & K. Jones (Red.), *Multilingual literacies: Comparative perspectives on research and practice* (s. 17–29). John Benjamin.
- Svensson, T. (2014). *Alexander, Sara och skriften: en skriftbruksetnografisk studie av barn i mellanåren* {Doktorsavhandling}. Örebro universitet.
- Swartling Widerström, K. (2005). *Att ha eller vara kropp: En textanalytisk studie av skolämnet idrott och hälsa* {Doktorsavhandling}. Örebro universitet.
- Szatek, E. (2023). De estetiska ämnenas didaktik; att göra ämnesinnehåll med kroppar, affekter, känslor och plats. *Journal for Research in Arts and Sports Education*, 7(2), 22–38. <https://doi.org/10.23865/jased.v7.4160>
- Thoren, A., Quennerstedt, M. & Maivorsdotter, N. (2020). What physical education becomes when pupils with neurodevelopmental disorders are integrated: a transactional understanding. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 1–15. <https://doi.org/10.1080/17408989.2020.1834525>
- Tinning, R. (2012). The idea of physical education: a memetic perspective. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 17(2), 115–126. <https://doi.org/10.1080/17408989.2011.582488>
- Tinning, R., Kirk, D. & Evans, J. (1993). *Learning to teach physical education* Prentice Hall.
- Törnquist, A. (2005). *Skolhus för tonåringar - rumsliga aspekter på skolans organisation och arbetssätt*. Arkus.
- Tolfors, B. (2017). *Bedömning för vilket lärande?: En studie av vad bedömning för lärande blir och gör i ämnet idrott och hälsa* {Doktorsavhandling}. Örebro universitet.
- Whitehead, M. (2007). Physical literacy: Philosophical considerations in relation to developing a sense of self, universality and propositional knowledge. *Sports Ethics and Philosophy*, 1(3), 281–298. <https://doi.org/10.1080/17511320701676916>